

Inklusiivisen arvioinnin yleisiä tunnusmerkkejä

Esipuhe

Inklusiivinen arviointi on arviointia yleisopetuksen oppimisympäristössä tavalla, jossa periaatteet ja käytännöt on suunniteltu edistämään kaikkien oppilaiden oppimista. Inklusiivisen arvioinnin päätavoitteena on, että kaikki arviointilinjaukset ja menettelyt tukevat ja edistävät kaikkien oppilaiden osallistumista ja osallisuutta.

Seuraavassa esitetään joukko yleisiä tunnusmerkkejä ja edellytyksiä, joita kehittämiskeskuksen kolmivuotisen *Arviointi inklusiivisissa oppimisympäristössä –hankkeen* (<http://www.european-agency.org/site/themes/assessment/index.shtml>) 25 jäsenmaan edustajat pitivät keskeisinä inklusiivisessa arvioinnissa.

Henkilöt, rakenteet ja poliittiset viitekehykset kattavia yleisiä tunnusmerkkejä on seitsemää eri tasoa: oppilaat, vanhemmat, opettajat, koulut, moniammatilliset arviointiryhmät, poliittiset linjaukset ja lainsäädäntö. Jokaiselle tasolle esitetään oma tunnusmerkkinsä eli ylätason tekijä, joka on inklusiivisen arvioinnin toteuttamisen perusedellytys.

Yleisten tunnusmerkkien lisäksi on kuvattu joukko edellytyksiä. Ne ovat alemman tason ehtoja, joiden on toteuduttava ennen kuin tunnusmerkit voivat täytyä.

Tunnusmerkit on laadittu opasteiksi, joiden läsnäolo varmistaa, että arviointilinjaukset, menettelyt ja käytännöt ovat mahdollisimman inklusiivisia. Nykymuodossaan tunnusmerkit soveltuvat paremmin tarkastelun ja arvioinnin välineiksi kuin seurantatietojen keräämiseen.

Tunnusmerkkejä voidaan mahdollisesti hyödyntää kehityksen ja suuntausten seurannassa. Kaikkia tunnusmerkkejä ja edellytyksiä on kuitenkin vielä kehitettävä toiminnallisemmiksi, ennen kuin niillä voidaan kiistatta mitata inklusiivisen arvioinnin tavoitteiden saavuttamista.

Oppilaita koskevat tunnusmerkit

Kaikki oppilaat osallistuvat arviointiin, ja he voivat vaikuttaa arviointiinsa sekä oppimistavoitteidensa kehitykseen, toteutukseen ja arviointiin.

Edellytykset

- Oppilailla on käytössään strategioita ja välineitä itsearviointiin ja tavoitteiden asettamiseen sekä metakognitiivisten taitojen ja strategioiden kehittämiseen.
- Kaikki osallistujat ovat yksimielisiä siitä, että oppilaiden arvioinnin keskeisenä päämääränä on asettaa oppimista edistävät yksilöidyt ja realistiset tavoitteet.
- Opettajat antavat oppilaille palautetta oppimisesta sopivilla ja kannustavilla menetelmillä.
- Opetuksen rakenteet ja menetelmät tarjoavat oppilaille mahdollisuuden osallistua luokka- ja koulutason arviointeihin ja suunnitteluun sekä moniammatillisten arviointitiimien työhön.

Vanhempiin liittyvät tunnusmerkit

Vanhemmilla on mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua kaikkiin lastaan koskeviin arviointimenettelyihin.

Edellytykset

- Vanhemmilla on oikeus edellyttää, että heidän lapsensa oppimista arvioidaan, ja hyväksyä tai olla hyväksymättä arviointien tuloksia.
- Vanhemmat osallistuvat lapsensa oppimistavoitteiden asettamiseen, työskentelyyn ja arviointiin.
- Opetuksen järjestämisen rakenteet ja mekanismit tarjoavat vanhemmille mahdollisuuden osallistua luokka- ja koulutason arviointeihin ja suunnitteluun sekä moniammatillisten arviointitiimien työhön.
- Vanhempien asema lapsen osallisuuden tukemisessa ymmärretään ja tunnustetaan opettaja-, koulu- ja päättäjätasolla.

Opetajiin liittyvät tunnusmerkit

Opettajat käyttävät arviointia oppimismahdollisuuksien parantamiseen asettaen tavoitteita oppilaalle ja itselleen (kunkin oppilaan kohdalla toimivien opetusmenetelmien mukaisesti) ja antamalla oppimisesta palautetta oppilaalle ja itselleen.

Edellytykset

- Kaikkien oppilaiden oppimisen jatkuva arviointi on luokanopettajan vastuulla.
- Opettajat ymmärtävät arvioinnin keskeisen tarkoituksen olevan suunnitella oppimisen etenemistä, ei ainoastaan oppilaiden vertaileminen keskenään tai suhteessa ulkoiisiin normeihin.
- Opettajat käyttävät arviointistrategioita, joilla oppilaille ja muille voidaan antaa merkityksellistä, motivoivaa ja toimivaa palautetta.
- Opettajille annetaan tarvittava koulutus ja tuki arviointisuunnitelmien, -menetelmien ja lähestymistapojen hyödyntämisestä liittyen oppilaan henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan, oppimissuunnitelmaan tai muihin suunnitelmiin, joihin tavoitteita on kirjattu.
- Opettajilla on käytössään erilaisia arviointivälineitä ja -menetelmiä.
- Opettajilla on kokonaisvaltainen näkemys oppimisen tiedollisista, käyttäytymiseen liittyvistä, sosiaalisista ja emotionaalisista puolista. Tämän näkemyksen tulee ottaa huomioon kaikki erilaiset oppimistilanteet oppilaan koti- ja kouluympäristöissä sekä tilanne, jossa arviointi toteutetaan.
- Opetuksen arviointi on tiimilähtöistä, siihen osallistuvat kussakin tapauksessa tarvittavat toimijat, kuten oppilaat, vanhemmat, perheet, vertaisryhmät, oppilaitoksen muut opettajat ja tukihenkilöstö sekä moniammatilliset arviointiryhmät.

Kouluun liittyvät tunnusmerkit

Koulussa on arviointisuunnitelma, jossa kuvataan arvioinnin tarkoitus, käyttö, tehtävät ja vastuut sekä esitetään selkeästi, miten arvioinnilla tuetaan oppilaiden erilaisia tarpeita.

Edellytykset

- Koulun johto on vastuussa kaikkien oppilaiden oppimisen seurannasta käyttäen soveltuvaa tapaa osaamisen osoittamiseen.
- Koululla on vapaus järjestää toimintansa osallisuutta ja inklusiivista arviointia parhaiten edistävällä tavalla.
- Koulun johdon vastuu inklusiivisen arvioinnin toteutuksesta on selkeä.
- Koulun johto vastaa siitä, että menetelmät vastaavat tasapainoisesti arvioinnin eri tehtäviä: edistävät oppilaiden oppimista ja toimivat seurannan ja arvioinnin välineenä.
- Oppilaat, vanhemmat, opettajat ja muut alan ammattilaiset käyttävät arvioinnista yhteisiä käsitteitä. Tähän liittyen koulujärjestelmissä tulee kirjata ja seurata oppimista tavalla, joka edistää koulun toiminnan laatua ja tehokkuutta.
- Kaikkien oppilaiden (tiedollisesta ja sosiaalisesta) oppimisesta ja arvioinnista on laadittu koulutason suunnitelmat, jotka on tarvittaessa sovitettu oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin.
- Kaikki koulutason suunnittelu on tiimilähtöistä ja edellyttää oppilaiden, vanhempien ja alan ammattilaisten aktiivista osallistumista.
- Koulun johto seuraa arviointiprosesseja tavoitteenaan tukea opettajien arviointityötä.
- Koulun johto antaa opettajille tukea, aikaa ja joustoja oppimisen arvioinnin toteuttamiseen ja tulosten soveltamiseen opetuksessaan.
- Koulun johto järjestää ja tukee arvioinnin edellyttämää opettajien välistä yhteistyötä ja tiimityöskentelyä.

- Koulun johto kehittää yhteistyötä muiden koulujen ja laitosten, kuten yliopistojen ja tutkimuslaitosten, kanssa parhaiden arviointikäytäntöjen jakamiseksi.

Moniammatillisiin arviointitiimeihin liittyviä tunnusmerkkejä

Moniammatilliset arviointitiimit tukevat osallisuutta ja kaikkien oppilaiden opetus- ja oppimisprosesseja riippumatta jäsentensä ammatillisesta taustasta tai asemasta tiimissä.

Edellytykset

- Moniammatilliset arviointitiimit tukevat luokanopettajia opetuksen, oppimisen ja osallisuuden edistämässä.
- Vastuu oppilaiden oppimisesta ja pedagogisesta arvioinnista säilyy luokanopettajilla ja kouluilla.
- Moniammatilliset arviointitiimit tukevat kaikkien oppilaiden, eivät pelkästään erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden, opetusta, oppimista ja osallisuutta.
- Moniammatillisten arviointitiimien suorittama arviointi edistää opetusta ja oppimista.
- Moniammatillisten arviointitiimien työ on yhdessä oppilaiden, vanhempien, opettajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa tehtävää tiimityötä.
- Moniammatillisten arviointitiimien tekemässä arvioinnissa otetaan huomioon oppilaiden koko oppimisympäristö sekä arviointitilanne.
- Moniammatilliset arviointitiimit jakavat parhaat käytännöt tiedottamalla innovatiivisista arviointimenetelmistä, -välineistä jne.
- Moniammatilliset arviointitiimit toimivat koulun arviointisuunnitelmien puitteissa.
- Moniammatilliset arviointitiimit antavat näkemyksensä intervention avulla tehtävistä arvioinneista.

- Moniammatilliset arviointitiimit käyttävät monenlaisia lähestymistapoja ja tekniikkoja.
- Moniammatilliset arviointitiimit käyttävät arviointivälineitä, jotka tukevat eri alojen asiantuntijoiden monitieteellistä työskentelyä tarjoamalla yhteiset käsitteet ja yhteistyöstrategian.

Arviointipolitiikkaan liittyvät tunnusmerkit

Arviointilinjaukset ja -menetelmät tukevat ja edistävät kaikkien oppilaiden onnistunutta osallistumista, erityisesti alisuoriutumisen- tai syrjäytymisvaarassa olevien – erityistä tukea tarvitsevia oppilaita unohtamatta.

Edellytykset

- Päättäjät ovat vastuussa yksittäisten oppilaiden ja heidän vanhempiansa inkluusiota mahdollisimman hyvin tukevien opettaja- ja koulutason arviointilinjausten kehittämisestä.
- Päättäjät ovat vastuussa inkluusiota mahdollisimman hyvin edistävien arviointilinjauksien toteutusta tukevien joustavien rahoitusrakenteiden laatimisesta.
- Kaikki erityistä tukea tarvitsevia oppilaita koskevat linjaukset ovat mukana yleisissä koulutuspoliittisissa linjauksissa.
- Linjauksia ohjaavat alueelliset arviointisuunnitelmat, jotka on kehitetty arvioinnin kaikkien sidosryhmien yhteistyönä.
- Kaikkiin arviointimenettelyihin kirjattu lopullinen tavoite on tukea opetusta, oppimista ja oppilaiden edistymistä.
- Arviointilinjaukset varmistavat, että arviointimenetelmät ovat tarkoituksenmukaisia, minkä lisäksi menetelmien käyttöä tulee seurata.
- Arviointilinjauksissa kuvataan pääpiirteissään opettajan, koulun ja moniammatillisen asiantuntijatiimin vastuut.
- Arviointilinjaukset kuvaavat pääpiirteissään opettajien, koulujen ja moniammatillisten asiantuntijatiimien toimien toteuttamiseen tarvittavan tuen ja koulutuksen.
- Kouluille ja opettajille arviointilinjausten pohjalta tarjottava tuki ja

voimavarat ovat monipuolisia ja muunneltavissa.

- Koulutusstandardien seurannassa käytetään muitakin mittareita kuin oppilasarviointeja.
- Arviointilinjaukset tukevat erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden osallisuutta välttämällä mahdollisimman paljon segregatiota.
- Kaikissa arviointilinjauksissa on kokonaisvaltainen näkemys oppilaiden oppimisesta, jossa otetaan huomioon (koulu- ja koti)ympäristö, sosiaaliset ja emotionaaliset taidot sekä tiedolliset oppimistavoitteet.
- Kaikissa arviointimenettelyissä otetaan huomioon kaikki oppilaat ja arviointi sovitetaan heidän erityisiin tuen tarpeisiinsa (esim. käyttäen braillea tai tulkkia).
- Jatkuva arviointi on yhteydessä opetussuunnitelmissa määritettyihin sisältöihin ja oppimistavoitteisiin.
- Arviointilinjaukset mahdollistavat joustavan ja eri vaihtoehtoja sisältävän arvioinnin, joka vastaavaa kattavasti eri tarpeisiin.
- Arviointilinjauksissa tunnustetaan erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden mahdollisuus vaihtoehtoisiin summatiivisiin arviointeihin sekä vaihtoehtoiseen tapaan osoittaa työmarkkinoiden edellyttämä pätevyys.
- Arviointilinjauksissa otetaan huomioon ja niillä pyritään mahdollistamaan eri palvelusektoreiden (eli terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen) välillä tarvittava yhteistyö.
- Arviointilinjauksilla mahdollistetaan hyvien käytäntöjen jakaminen sekä tuetaan uusien arviointimenetelmien ja välineiden tutkimusta ja kehittämistä.
- Arviointilinjausten vaikutuksia oppilaiden tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin seurataan.
- Arviointilinjausten muutokset pidetään minimissä arvioimalla uusien linjausten ja käytäntöjen vaikutukset heti suunnitteluvaiheessa.

Koulutuslainsäädännön tunnusmerkit

Arviointia koskeva lainsäädäntö edistää poikkeuksetta inklusiivisen arvioinnin toteuttamista.

Edellytykset

- Kaikki erityistä tukea tarvitsevia oppilaita koskeva lainsäädäntö on mukana yleisessä koulutuslainsäädännössä.
- Arviointijärjestelmän tarkoituksiksi on kirjattu kaikkien oppilaiden inklusiivinen arviointi.
- Lainsäädäntö voi kattaa monia arvioinnin tehtäviä, kuten oppilaiden oppimistulosten kuvaamisen, seurannan ja arvioinnin. Sen näkemyksenä tulee kuitenkin olla, että arvioinnit on tarkoitettu opettamisen ja oppimisen tarpeisiin, ei luokittelun, tuloksellisuuden osoittamisen tai resurssien jakamisen välineeksi.
- Kaikilla oppilailla on oikeus osallistua kaikkiin arviointimenettelyihin yksilöllisiä tarpeitaan vastaavalla tavalla.
- Oppilailla on oikeus opetukselle ja oppimiselle tietoa tuottavaan jatkuvaan arviointiin.
- Erityisen tuen tarpeen tunnistamismenettelyt ja -rakenteet on kuvattu lainsäädännössä opetuksen, oppimisen ja puuttumisen tarpeita vastaavasti.
- Vanhemmilla/huoltajilla on oikeus vaikuttaa lapsensa arviointiin.
- Lainsäädäntö varmistaa, että linjaukset, tarjonta ja tuki ovat yhdenmukaisia maan kaikissa osissa.